

COMUNITAT GENERAL DE REGANTS DELS CANALS D'URGELL

BREU HISTÒRIA DELS CANALS D'URGELL

Antecedents

Regar la plana d'Urgell és una idea que data de temps immemorial. Els àrabs construïren les sèquies dels pobles de la ribera del Segre i establiren en alguns indrets de la plana d'Urgell xarxes locals de reg derivades dels rius Corb i Cervera.

Els reis Carles I i Felip II, ordenaren estudis seriosos per a la construcció d'un canal d'abast suficient per regar tota la plana. El rei Felip II ordenà al membre del Consell Reial i Tresorer del Regne, misser Martí Joan Franquesa, que fes l'estudi de la construcció d'un canal per al reg de la plana d'Urgell i dels beneficis que el mateix comportaria. A aquest succeí el lloctinent general del Regne, Don Hernando de Toledo, que l'any 1577 es reuní al castell de Bellpuig amb l'abat de Poblet per portar a terme la construcció del Canal.

Fracassades aquestes temptatives, el país intentà en el segle XVII impulsar el projecte, acudint al Govern Municipal de Barcelona. El veí d'Anglesola, en Pere Ripoll, encapçalà l'iniciativa i redactà les dues raonades memòries que recolzaren la petició.

En el segle XVIII abundaren les iniciatives i projectes per a la construcció del Canal. Esmentarem entre els seus promotors al comerciant barceloní en Jaume de Duran i al ministre Marqués de la Ensenada, que encarregà un projecte a l'enginyer Bernardo Lana. En aquest projecte es parla per primera vegada de la construcció d'un segon Canal de "subvenció", a derivar del Segre, avall de la confluència del Noguera Pallaresa.

Esment especial mereix l'intervenció de la Junta de Comerç de Barcelona, la qual encarregà diversos projectes en aquell segle, i en el següent, per a la construcció del Canal d'Urgell. En aquesta època trobem projectes i estudis en els que intervingueren els enginyers Tomàs Desprat, Pere Llopart, Joan Cherta, Joan Soler Faneca, i el fill d'aquest, Tomàs Soler, sota la direcció del qual s'iniciaren, fins i tot, alguns treballs l'any 1817.

Nous projectes i noves obres iniciades sota la direcció de l'arquitecte Antoni Sellés, foren interromputs l'any 1833.

Els anys 1847 i 1850 el Govern de l'Estat atorga les primeres concessions per a la construcció del Canal, entre les quals cal assenyalar la del senyor Salamanca, i, posteriorment, la del senyor Ferrer Valls.

L'any 1853 la concessió es va cedir, finalment, a l'empresa Girona Germans, Clavé i Cia, la qual la traspassà, tot seguit, a la Societat Anònima Canal d'Urgell.

Acabat el termini de la concessió, el Ministeri d'Obres Públiques va instruir expedient per determinar si el Canal d'Urgell havia de revertir a l'Estat, com deia el RD de 3 de novembre de 1852, o bé als regants, tal com disposava la Llei d'aigües vigent. Per Ordre Ministerial de 10 d'agost de 1964 es resolgué, d'acord amb el dictamen del Consell d'Estat, que els regants d'Urgell havien de constituir una Comunitat General que seria titular a perpetuïtat de la concessió de l'aprofitament de les aigües i de la totalitat de les obres precises per al reg.

COMUNITAT GENERAL DE REGANTS DELS CANALS D'URGELL

La Comunitat General de Regants dels Canals d'Urgell

La Comunitat General es declarà formalment constituïda per Ordre Ministerial de 24 de desembre de 1964, i el dia 17 de novembre de 1965, l'aleshores seu President, senyor Josep Solans Serentill, rebia solemnement el Canal d'Urgell de mans del Ministre d'Obres Públiques, Don Federico Silva Muñoz.

L'acte d'entrega del Canal Auxiliar tingué lloc el dia 19 d'octubre de 1966, representant a l'Administració el senyor Enginyer Director de la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre, Don Joaquin Blasco Roig, i a la Comunitat de Regants, el seu President, senyor Solans Serentill.

Per resolució de data 2 de setembre de 1991, el Ministeri d'Obres Públiques declarà constituïda a favor de la Comunitat General de Regants dels Canals d'Urgell la concessió d'aigua del riu Segre, reconeguda pels RD de 3 de novembre de 1852 i de 29 de setembre de 1928, amb uns cabals màxims a derivar de 33 m³/s pel Canal Principal d'Urgell i de 8 m³/s pel Canal Auxiliar, amb destinació al reg, proveïment de poblacions i usos industrials, d'acord amb les condicions que es fixen en l'esmentada resolució, d'entre les quals cal recordar les següents:

El volum màxim utilitzat no pot superar els 9.000 m³/hectàrea i any.

La Comunitat podrà utilitzar les aigüesavenades, les que circulen per les lleres que travessen la zona regable i les subterrànies que es trobin dins d'aquesta.

Els drets d'aquesta concessió es mantindran fins el dia 1 de gener de l'any 2061, d'acord amb allò que disposa la Llei d'aigües de 2 d'agost de 1985.

El Canal Principal

El Projecte definitiu del Canal fou redactat pels enginyers Pere de Andrés Puigdollers i Constantí de Ardanza.

L'Enginyer Director de les obres fou el senyor Domènec Cardenal Gandasegui, el qual les inicià en el mateix any de la concessió i les acabà l'any 1861, després de superar innumbrables dificultats, en especial la de la cruïlla de la serra de Montclar mitjançant un túnel de 5.000 metres de llarg.

La primera finca regada amb aigües del Canal Principal fou la de Tarassó, propietat del senyor Jaume Mestres, d'Agramunt, que es regà el mes de març de 1862.

El Canal Principal té una llargada de 144,2 kms. Deriven del Canal Principal les quatre Sèquies Principals, amb una llargada total de 102,6 kms..

Obres singulars importants que es troben en el seu traçat són les cases de comportes del seu origen, els túnels de la seva capçalera, en especial el de Montclar, l'aqüeducte del Sió, la trinxera de la Caserna i el terraplè de Castellserà

L'any 1966, poc després de la reversió dels Canals a la Comunitat, es van iniciar les obres de revestiment per a la seva modernització i redimensionament. Dites obres inicialment es van portar a terme sota projectes delaleshores Enginyer de Camins, Canals i Ports de la Comunitat, senyor Pau Agustín Torres, reformats i actualitzats,

COMUNITAT GENERAL DE REGANTS DELS CANALS D'URGELL

però, els darrers trams, a partir de l'any 1982, per les Administracions Central i Autònoma.

El Canal Principal ha estat revestit des del seu origen fins el km. 109,7, obres que han estat auxiliades per l'Estat, segons la Llei de 7 de juliol de 1911.

Canal Auxiliar

La concessió del Canal Auxiliar o Subcanal fou atorgada a la SA Canal d'Urgell, per al millorament dels regs, per Reial Ordre de 30 d'octubre de 1919, i transferida al Sindicat General de Regs del Canal d'Urgell, mitjançant escriptura autoritzada el dia 29 de març de 1926 pel Notari de Barcelona, senyor Leopold Rodés.

La Confederació Hidrogràfica de l'Ebre intervingué, poc després de la seva creació, en l'assumpte i, per Reial Ordre de 24 de desembre de 1927 es designà una Comissió encarregada d'estudiar la manera de remeiar els problemes derivats de la insuficiència dels regs d'Urgell. Aquesta Comissió subscriu a Saragossa una fórmula consistent en la construcció del Canal Auxiliar, que fou aprovada per Reial Decret de 29 de setembre de 1928.

El Projecte del Canal Auxiliar fou redactat per l'Enginyer de Camins, Canals i Ports, senyor Carles Valmanya Fabra, amb un pressupost de 14.667.000' pessetes, corresponent pagar als regants el 60% del cost efectiu de l'obra.

Els treballs de construcció s'iniciaren el 4 de maig de 1929 i acabaren el dia 18 de juliol de 1932.

Obres singulars dignes d'esment en el Canal Auxiliar són, la tramada de capçalera, propietat de FECSA, de 2.500 metres de llarg, el sífó del Sió, i els túnels de Sidamon i Els Alamús.

El Canal Auxiliar està revestit des del seu origen fins el km. 55,60, després de l'execució de quatre projectes, el primer dels quals es porta a terme per la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre durant els anys que tingué al seu càrrec l'administració de dit Canal. Els altres tres projectes han estat executats pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya.

Oliana

Els cabals del Segre són regulats parcialment des de l'any 1958 per l'embassament d'Oliana.

La construcció d'aquest embassament va permetre una certa continuïtat en el subministrament de l'aigua en els mesos d'estiu, sense poder assolir, però, el nivell de regulació requerit per satisfer les necessitats dels regs en aquest període en els anys secs a muntanya.

El primer projecte de l'embassament d'Oliana es redacta l'any 1927, assignant la regulació del riu Segre amb la doble finalitat d'atendre millor els regadius i obtenir energia elèctrica.

Per Ordres Ministerials de 12 de setembre de 1940 i de 25 de setembre de 1941, es disposà que el concessionari del salt de peu de presa de l'embassament participés en

COMUNITAT GENERAL DE REGANTS DELS CANALS D'URGELL

la seva construcció amb el 52,3% del seu import, els regants amb el 28,62%, i l'Estat amb el 19,08%.

El segon Projecte modificat de l'embassament fou redactat per l'Enginyer de Camins, senyor José Mª Martínez Rayón, el qual fou aprovat definitivament per Ordre Ministerial de 13 de novembre de 1942.

L'embassament d'Oliana té una cabuda de 101 hm³. El règim de desembassament esta subjecte a les necessitats dels regs.

Rialb

Per Ordre Ministerial de 14 de febrer de 1964 es va formar una Comissió per a l'estudi de l'aprofitament integral del riu Segre.

El 14 de setembre de 1972 la Direcció General d'Obres Hidràuliques encarregà a la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre la redacció del Projecte de la Presa de Rialb, el qual s'acabà l'any 1974 i s'autoritzà la seva informació pública. Per OM de 30 de març de 1977 s'aprovà definitivament el Projecte de la Presa de Rialb.

L'any 1981 l'Estudi d'Alternatives de Regulació del riu Segre per a regadius, encarregat per la Generalitat de Catalunya, recomanà la construcció de Rialb a la cota 435 i la de l'embassament de Tres Ponts a la cota 630, per a la regulació del Segre.

El desembre de 1982, el Consell de Ministres aprovà la urgència de la construcció de l'embassament de Rialb.

Amb data 26 d'abril de 1988, la Direcció General d'Obres Hidràuliques reduí en 5 metres la cota de màxim embassament de Rialb, amb la qual cosa la seva cabuda quedava fixada en 400 Hm³.

El 25 de desembre de 1989, el BOE anuncià la licitació de les obres de la presa de Rialb, que, adjudicades finalment a l'empresa Cubiertas i MZOV, es van iniciar l'any 1992. El dia 14 de febrer de 2000, la ministra de Medi Ambient, l'Excel·lentíssima Senyora Isabel Tocino, va inaugurar la presa de Rialb.

Per resolució del president de la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre de data 18 de juny de 2001 s'han determinat les reserves de cabals regulats per l'embassament de Rialb per al primer horitzó -sense harmonització del Noguera-Pallaresa i sense l'embassament d'Albagés-, atribuïnt-se anualment: 492 Hm³ per a millora de dotacions de regadius a través dels canals Auxiliar i Principal d'Urgell i terres integrades en aquesta Comunitat General, altres 40 Hm³ per a nous regadius d'Urgell, 16 Hm³ per a millorar el proveïment de poblacions i indústries de les comarques d'Urgell i Segarra-Garrigues; 114 Hm³ per a cabals mediambientals en el riu Segre, 18 Hm³ per a regs de compensació en l'eix del riu Segre, i 100 Hm³ per a satisfer les demandes de regadius dominats pel canal Segarra-Garrigues (incloent els actuals regs per elevació de l'Alt Urgell, Anglesola i Belianes); sense perjudici dels altres 138 Hm³ per a regs d'Urgell adscrits al riu Noguera Pallaresa.

Mollerussa, setembre de 2002